

Mesura de l'ocupació cultural a Catalunya: una proposta metodològica

Júlia Bosch i Laura Capel

(Institut d'Estudis Territorials, Generalitat de Catalunya–Universitat Pompeu Fabra)

1. Introducció

La transició d'un model d'economia industrial a un de basat en l'economia del coneixement ha comportat que el sector cultural hagi experimentat—i continuï fent-ho—una gran transformació, i que alhora augmenti la seva importància en el desenvolupament econòmic i la cohesió social, i esdevingui un element clau de l'economia. Per tant, saber com s'articulen les relacions entre cultura i activitat productiva, o quines són les característiques de l'ocupació cultural, s'ha convertit en un factor rellevant de l'anàlisi econòmica.

Darrerament, el creixement del sector cultural ha estat superior al de la resta de l'economia, tant en producció com en ocupació. El 2004 l'ocupació cultural a Europa representava un 3,1% de la població ocupada, i presentava com a trets característics més ocupats amb titulació universitària, més treballadors autònoms, més temporalitat i més treballadors a temps parcial que el conjunt de sectors. Aquests mateixos trets característics es donen també a d'altres països com, per exemple, els Estats Units. En els últims anys, s'han fet importants avenços en les estadístiques referides al sector cultural com, per exemple, l'elaboració del compte satèl·lit de la Cultura a Catalunya, però encara manca informació en certes àrees. Així, és interessant poder disposar també de dades d'ocupació del sector cultural català que complementin l'esmentat compte satèl·lit.

Cal mesurar eficientment un sector que està registrant importants canvis a causa de la progressiva convergència de les branques d'informàtica, comunicació, cultural i contingut. El principal objectiu d'aquest informe és elaborar una proposta metodològica per quantificar l'ocupació del sector cultural a Catalunya, de tal manera que en el futur es pugui incorporar a les estadístiques oficials referides al mercat de treball.

2. Algunes metodologies de mesura de l'ocupació cultural: classificacions estadístiques utilitzades

A Catalunya les classificacions vigents són la Classificació Catalana d'Activitats Econòmiques de l'any 1993 (CCE-93), que es correspon amb la del conjunt de l'estat CNAE-93 i internacional NACE-93, i la Classificació Catalana d'Ocupacions de l'any 1994 (CCO-94), que es correspon amb la CNO-94 (Espanya) i la Classificació Internacional Uniforme d'Ocupacions de l'any 1988 (ISCO-88 en les seves sigles angleses). Aquestes classificacions són les que s'utilitzen, per exemple, a l'enquesta de població activa (EPA) de l'Institut Nacional d'Estadística (INE) i, per tal d'adaptar-se millor a la realitat econòmica actual, estan en procés de revisió.

Aquestes classificacions s'anomenen normalment "d'ocupacions", però en aquest estudi s'utilitzarà la paraula sinònima "professions" per evitar confusions entre el terme "ocupació", entès com a força de treball, i el terme "ocupacions", entès com a tipus de treball que fan els treballadors.

A l'ocupació cultural ens hi podem aproximar de tres maneres diferents:

1. A partir del nombre de treballadors en totes les professions culturals, sigui quin sigui el seu sector d'activitat;
2. A partir del nombre de treballadors en totes les empreses del sector cultural, sigui quina sigui la seva professió; i
3. A partir dels treballadors en professions i activitats del sector cultural.

Les dues primeres són relativament fàcils d'aconseguir, ja que només calen dades desagregades segons una única

Quadre 1. La mesura de l'ocupació en els sectors culturals a diferents països**Europa**

Leadership Group (LEG) on Cultural Statistics: determinar una definició comuna del sector cultural, suggerir canvis en les classificacions estadístiques, revisar els mètodes que hi ha per recopilar dades, i produir indicadors per caracteritzar l'ocupació i l'activitat del sector.

LEG-Cultura (Task Force 2): anàlisi de les estadístiques sobre l'ocupació en el sector cultural i l'establiment d'una classificació de les professions en aquest àmbit.

Austràlia

Australian Bureau of Statistics: classificació pròpia d'indústries culturals per a Austràlia i Nova Zelanda, la qual és similar a la NACE i a l'ISCO.

- Patrimoni.
- Arts.
- Esport i recreació física.
- Altres activitats culturals i d'oci.

Àustria

Statistik Austria: Dades d'ocupació cultural segons categoria professional, tipus de contracte (autònom, assalariat, etc.), nivell educatiu,

edat i sexe. També disposa d'informació referent a les professions culturals dins dels sectors econòmics relacionats amb la cultura

Canadà

National Occupational Classification for Statistics

Statistics Canada: dades culturals, on hi ha informació concreta sobre empreses, despesa, i també ocupació.

- Edició.
- Patrimoni cultural.
- Espectacles en viu.
- Cinemes i teatres.
- Enregistrament de so i edició de música.

Dinamarca

"Economia de l'experiència". Aquesta definició inclou les activitats del sector creatiu, entès com en els estudis sobre aquest tema al Regne Unit, més els jocs, els entreteniments educatius, el turisme i l'esport.

- Moda.
- Arts visuals.
- Música.
- Jocs, joguines i entreteniments educatius.
- Turisme.
- Llibres i premsa.
- Teatre.

- Ràdio i televisió.
- Arquitectura.
- Activitats esportives.
- Disseny.
- Cinema i vídeo.
- Publicitat.
- Producció de continguts.
- Institucions culturals.
- Esdeveniments.

EUA

National Endowment for the Arts: agència federal del govern dels Estats Units que dona suport als artistes i a les organitzacions relacionades amb l'art. S'identifiquen onze categories artístiques.

- Actors.
- Presentadors de ràdio, televisió i altres mitjans.
- Arquitectes.
- Pintors, escultors, artesans, directors d'art.

- Ballarins i coreògrafs.
- Dissenyadors.
- Animadors, artistes, intèrprets.
- Músics i cantants.
- Fotògrafs.
- Productors i directors.
- Escriptors i autors.

França

Ministère de la Culture et de la Communication. Département des Études de la Prospective et des Statistiques: Divideix el sector cultural en quatre grans grups, que es corresponen amb epígrafs de la *Nomenclature d'activités française rev.1* :

- Indústries culturals.
- Activitats d'arquitectura.
- Espectacles en viu i activitats artístiques.
- Conservació del patrimoni.

Regne Unit

Department for Culture Media and Sport: presenta estadístiques sobre ocupació en el sector creatiu, el qual comprèn aquelles activitats que tenen el seu origen en la creativitat, les aptituds i el talent individual, i que tenen potencial per crear riquesa i ocupació mitjançant la generació i explotació de la propietat intel·lectual. L'abast d'aquesta definició és un dels més amplis dels estudis d'ocupació cultural.

- Publicitat.
- Arquitectura.

- Arts i antiguitats.
- Artesania.
- Disseny i moda.
- Cinema, vídeo i fotografia.
- Música i arts visuals i arts interpretatives.
- Edició.
- Jocs d'ordinadors (software) i edició electrònica.
- Ràdio i televisió.

OCDE

L'any 2007, conjuntament amb la UNESCO, va fer una proposta de definició de professions culturals per a l'elaboració de la nova classificació internacional de professions (CIUO-2008), que ampliava lleugerament les categories proposades per la *Task Force 2*. S'inclouen dins de les ocupacions culturals centrals les activitats de moda, guies, artesanat i enregistrament radiotelevisiu. Aquesta proposta també incloïa

una llista de les anomenades professions culturals amagades en ocupacions no culturals, com ara els directius, els professors, els vidriers o els perruquers. També es proposava considerar altres professions com a associades al sector cultural, entre les quals hi havia les de les tecnologies de la comunicació i la informació, els professionals de la religió, de l'esport i, fins i tot, els practicants de la medicina tradicional.

classificació. Tanmateix, un nombre significatiu de treballadors amb professions culturals treballen en sectors d'activitat no inclosos normalment dins de l'àmbit de la cultura i, igualment, en sectors d'activitat cultural hi treballen professionals no culturals.

La majoria d'estudis analitzats utilitzen com a fonts d'informació primàries les enquestes de mercat de treball. Aquestes enquestes presenten dades desagregades, són periòdiques, normalment amb una periodicitat inferior a l'any, tenen sèries històriques homogènies i ofereixen informació sobre característiques dels treballadors. Altres estudis utilitzen la informació dels censos de població per analitzar l'ocupació cultural, que tenen l'avantatge de cobrir tot l'univers poblacional, no com en el cas de les enquestes, però la seva periodicitat decennal (o quinquennal, segons els països) fa que resultin més apropiats per fer un estudi puntual i no una estadística periòdica.

Així, en el cas de Catalunya la font primera i més fiable per a les dades d'ocupació per professió i activitat és l'EPA, que publica l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) amb periodicitat trimestral. Prèviament, caldrà definir els sectors d'activitat cultural segons la CCAE-2009 i les professions culturals segons la CCO-94, que són les classificacions utilitzades a l'EPA.

3. Matriu d'activitats i professions culturals

S'ha partit de l'estudi de *LEG-Cultura* per fer les llistes d'activitats i professions culturals. Així, es poden distingir activitats culturals centrals, com ara la creació artística o el patrimoni cultural; activitats de les indústries culturals (edició, ràdio i televisió, enregistrament de so); i activitats relacionades amb les indústries creatives (disseny, publicitat, arquitectura). En el cas de les professions, s'han inclòs els professionals de la publicitat, els dissenyadors, i els models de moda i art que no figuraven en el *LEG-Cultura*, mentre que, com en el cas de les activitats, no s'han considerat els esportistes i les professions lligades a la informàtica, ja que aquestes últimes tenen un caràcter més transversal i es poden trobar en gairebé qualsevol sector d'activitat.

Matriu d'ocupació cultural a Catalunya a partir de les dades de l'EPA

Les dades més desagregades disponibles a data d'avui són les que ofereix l'EPA; presenta dades d'ocupats segons sector d'activitat i professió a dos dígit. Malgrat que aquesta desagregació no és suficient per establir amb precisió el nombre d'ocupats en el sector cultural, s'ha elaborat com a exemple una matriu d'ocupació cultural a Catalunya que n'ofereix, però, una estimació sobrevalorada.

Per elaborar aquesta proposta s'ha utilitzat la llista següent d'**activitats culturals** de la CCAE-2009 a dos dígit:

- Codi 18: Arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats.
- Codi 47: Comerç al detall, excepte el de vehicles de motor i motocicletes.
- Codi 58: Edició.
- Codi 59: Activitats de cinematografia, de vídeo i de programes de televisió; activitats d'enregistrament de so i edició musical.
- Codi 60: Activitats d'emissió i programació de ràdio i televisió.
- Codi 71: Serveis tècnics d'arquitectura i enginyeria; assajos i anàlisis tècniques.
- Codi 73: Publicitat i estudis de mercat.
- Codi 74: Altres activitats professionals, científiques i tècniques.
- Codi 79: Activitats de les agències de viatges, operadors turístics i altres serveis de reserves i activitats que s'hi relacionen.
- Codi 85: Educació.
- Codi 90: Activitats de creació, artístiques i d'espectacles.
- Codi 91: Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals.
- Codi 93: Activitats esportives, recreatives i d'entreteniment.

Quant a les **professions**, s'han utilitzat les que s'indiquen a continuació:

- Codi 11: Directors d'empreses amb deu assalariats o més.
- Codi 20: Professionals de les ciències físiques, químiques, matemàtiques i de l'enginyeria, associats a titulacions de 2n i 3r cicle universitari.
- Codi 24: Professionals de l'organització d'empreses i professionals de les ciències socials i humanes, associats a titulacions de 2n i 3r cicle universitari.
- Codi 25: Escriptors, artistes i altres professionals, associats a titulacions de 2n i 3r cicle universitari, i similars.
- Codi 26: Professionals de les ciències físiques, químiques, matemàtiques, de l'enginyeria i similars, associats a titulacions de 1r cicle universitari.
- Codi 28: Professionals de l'ensenyament associats a titulacions de 1r cicle universitari.
- Codi 29: Altres professionals associats a titulacions de 1r cicle universitari.
- Codi 30: Tècnics en ciències físiques, químiques i enginyeria.
- Codi 35: Altres tècnics i professionals de suport.
- Codi 41: Empleats de biblioteques, serveis de correus i similars.
- Codi 53: Dependents de comerç i similars.
- Codi 77: Mecànics de precisió en metalls, treballadors de les arts gràfiques, ceramistes, fabricants de productes de vidre i artesans de la fusta, el tèxtil i el cuir.

Taula 1. Matriu de creuament d'activitats amb professions que inclouen categories culturals. 2008.

	P R O F E S S I O N S C U L T U R A L S I R E S T A												
Activitats culturals i resta	Directors d'empreses amb deu assalariats o més	Profess. químics, físics, enginyeria	Profess. organització empreses i ciències socials	Escriptors, artistes i similars	Profess. ensenyament lliga a titulacions de 1r cicle	Altres profess. Titulacions 1r cicle (aludants arxius)	Tècnics ciències físiques, química i enginyeria	Altres tècnics i profess. de suport	Empleats biblioteques, correus i similar	Dependents comerç i similars	Mec. prec., treballadors arts gràfiques, artesans fusta, tèxtil i cuir	Resta de professions	Total ocupats segons activitat econòmica
Arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats	2.723	0	0	0	0	232	227	1.336	0	0	9.024	15.786	29.328
Comerç al detall	3.085	504	0	0	0	0	2.752	342	0	174.421	1.088	162.364	344.555
Edició	1.055	0	652	2.563	0	0	1.592	2.064	0	0	1.136	12.105	21.167
Activitats de cine, vídeo i televisió: enregistrament	166	0	0	734	0	0	1.931	427	0	0	0	4.886	8.144
Activitats emissió i programació de ràdio i televisió	1.416	0	552	2.065	0	0	1.316	2.342	0	0	0	1.008	8.697
Serveis tècnics d'arquitectura i enginyeria	181	12.691	518	0	0	0	6.853	167	0	0	0	20.055	40.465
Publicitat	3.033	0	3.062	0	0	0	0	4.705	778	366	0	9.946	21.891
Altres activitats professionals, científiques i tècniques	451	703	6.628	759	0	0	6.004	10.903	0	602	0	5.517	31.567
Activitats agències viatges, operadors turístics	606	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18.221	18.826
Educació	2.876	3.174	5.210	1.118	57.260	0	799	7.018	503	0	0	116.091	194.049
Activitats de creació, artístiques i d'espectacles	0	0	0	5.263	0	0	0	0	0	0	490	2.999	8.751
Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres	0	498	0	1.258	0	1.005	0	0	1.149	185	0	2.952	7.047
Resta d'activitats econòmiques	99.121	46.606	25.594	10.634	3.122	19.355	56.271 +15.341	21.194	11.542	19.491	7.566	2.479.568	2.815.205
Total ocupats segons professió	114.711	64.176	42.217	24.394	60.382	20.591	93.085	50.496	13.972	195.165	19.304	2.851.198	3.549.693

Ocupats en activitats que inclouen activitats culturals i tenen una professió que inclou professions culturals

Ocupats en activitats que inclouen activitats culturals i tenen una professió no cultural

Professions que inclouen professions culturals en activitats no culturals

La desagregació a dos dígit és insuficient per dur a terme una estimació adequada, ja que la majoria de professions culturals estan amagades en codis amb més de dos dígit. En tot cas, la taula mostra que amb una desagregació major seria possible identificar de manera precisa les ocupacions culturals centrals, és a dir, tots els professionals culturals i en quin tipus d'activitat treballen (cultural o no).

4. Metodologia per mesurar l'ocupació cultural a Catalunya

Dels llistats d'activitats i professions culturals es desprèn que la majoria de les professions culturals només afloren en el quart dígit de la CCO-94, mentre que en el cas de les activitats es necessiten almenys tres dígit de desagregació de la CCAE-2009. Per tant, per poder elaborar una estimació acurada de l'ocupació cultural a Catalunya seria necessari disposar de les dades de l'EPA amb una desagregació a tres o quatre dígit.

En el cas de tenir la desagregació màxima, aquesta metodologia permetria identificar el total d'ocupats en el sector cultural que resultarien de la suma següent:

Ocupats en activitats culturals amb professions culturals
+
Ocupats en activitats culturals amb professions no culturals
+
Ocupats en professions culturals en activitats no culturals
OCUPACIÓ CULTURAL A CATALUNYA

L'Idescat, responsable de l'explotació de l'EPA a Catalunya, té les dades a tres dígit de desagregació, les quals es poden obtenir mitjançant la sol·licitud d'una explotació específica de l'enquesta que inclogui les activitats i les professions culturals, així com les característiques demogràfiques dels treballadors (edat, sexe, nivell d'estudis, etc.). Per aquest tipus d'explotació és millor treballar amb dades anuals, de les quals hi ha una sèrie homogènia des del 1994.

Tanmateix, el mateix Idescat reconeix que per alguns casos, fins i tot amb una desagregació de tres dígit de la CCAE-2009 i de la CCO-94, la cel·la amb un encreuament determinat pot no estar coberta. La principal limitació, tant de la desagregació sectorial com conceptual, es troba en la preservació del secret estadístic, raó per la qual en alguns casos potser caldrà ajuntar les dades a tres dígit si a la mostra no hi ha el mínim de quatre observacions necessàries per protegir el secret. Una altra limitació és el fet que, a mesura que el detall requerit en la informació és més alt, totes les enquestes basades en una mostra poden perdre representativitat, ja que com menys observacions hi hagi amb unes determinades característiques, menys probabilitat hi ha que representin l'univers poblacional.

Per tant, en els casos en què les dades no estiguin disponibles de manera directa, s'hauran de trobar fonts alternatives que complementin la font principal o caldrà elaborar estudis específics. Així, la metodologia per mesurar l'ocupació cultural a Catalunya es pot dividir en dues fases: 1) obtenció i anàlisi de les dades directes de l'EPA; i 2) obtenció d'informació complementària per cobrir les possibles mancances de la fase 1.

5. Consideracions finals

L'objectiu d'un millor coneixement de la realitat del mercat de treball del sector cultural sembla plenament justificat, no només per la rellevància econòmica del sector, sinó també per la importància social de la cultura i els seus lligams amb àmbits de manifesta importància econòmica i social com l'educació i el lleure, entre d'altres.

Les accions derivades d'aquesta proposta metodològica serien, cronològicament, les següents:

1. Valoració de les llistes corresponents a les activitats i les professions culturals per tal de "tancar" la definició del sector de la cultura. En una primera etapa, cal una delimitació clara i concisa de les activitats i professions a incloure, la qual cosa no vol dir que aquestes no es puguin revisar periòdicament per incloure'n de noves (o treure'n d'altres), ja que, donat el seu caràcter de sector transversal, la realitat del mercat de treball de la cultura pot variar en el temps.
2. Sol·licitud de les dades de l'EPA, a tres dígit de desagregació, per al període 1994-2008.
3. Anàlisi de les dades dels sectors exclusivament culturals que permetria tenir una primera aproximació al nombre d'ocupats.
4. Definició i anàlisi dels mètodes per extreure els ocupats en la cultura dels codis a tres dígit que inclouen sectors no culturals i, si escau, sol·licitud d'informació addicional.
5. Aplicació del(s) mètode(s) definits en l'etapa anterior.
6. Anàlisi del mercat de treball en el seu conjunt: realitat actual i evolució recent.

Font: Resum executiu de l'estudi encarregat pel Gabinet Tècnic del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació "Mesura de l'ocupació cultural a Catalunya: una proposta metodològica", elaborat per Júlia Bosch i Laura Capel (Institut d'Estudis Territorials, Generalitat de Catalunya–Universitat Pompeu Fabra). Desembre 2008.

Edita: OPE – Gabinet Tècnic

ISSN: 2013-455X